

Marion Vudman

anima

Urednik
Mirjana Sovrović

Marion Woodman
Conscious Femininity
Interviews with Marion Woodman
Introduction and Two Articles by Marion Woodman
© 1993 by Marion Woodman and Inner City Books
All rights reserved.
Copyright © Fedon, Beograd

Marion Vudman

SVESNA ŽENSKOST

Razgovori s Marion Vudman

Prevela s engleskog
Irina Vujičić

Beograd, 2022

Uvod

Čitajući ove razgovore pred njihovo štampanje, osećala sam uznemirujuće podrhtavanje u solarnom pleksusu. Zamisljam kako stojim u središtu kruga koji opisuje petnaest ogledala. Pogledam u jedno. Okrenem se. Ogledam se iz drugog ugla. Neki odrazi mi se sviđaju više od drugih; neke radije ne bih da vidim. Moram da nastavim da dišem stomakom kako bih proverila valjanost slike u ogledalu.

Zapanjuju me neke moje izjave od pre šest godina; sada mi se čine tako direktne, tako kategorične. Iskustva su me poučila finesama inherentnim njihovoj jednostavnosti, zadirkujući me dubljim pitanjima i malobrojnim odgovorima. Pitanja, na sreću, nikad ne prestajem da postavljam, i mada se u ovim isprepletanim diskusijama ponavlja svega nekoliko tema, one, kad god im se vratim, uvek rezoniraju nekim novim prizvucima i novim tonovima. Žena koja 1992. govori „Njenim rečima“ živela je u odajama svoje psihe nepoznatim onoj koja je 1985. dala intervju za *The Tarrytaun Letter*. No iako se moj duševni dom proširio – naviše, naniže, uzduž i popreko – nije se promenila njegova suština.

I dalje pitam: „Šta je svesna ženskost?“ Kao i sa svim pitanjima u mom životu, ne znam šta pitanje znači dok ne otkrijem odgovor. Ne mogu da znam ko je Sofija dok ne osetim kako mi njena ljubav zrači u ćelijama. Ne mogu da doživim to zračenje dok ne zavolim stvarnost svojih ćelija, stvarnost koja se njihovom smrću i ponovnim rađanjem neprestano obnavlja. A stvarnost svojih ćelija ne mogu da zavolim dok

ih ne upoznam, dok ne osetim njihovu muku, dok ne čujem njihov bruj, dok ih ne vidim svojim prstima, ušima i očima – i dok u vatri svoje imaginacije ne opazim ples njihovog umiranja i oživljavanja. Tada sagoreva sve ono što nije suština. Pitanje ostaje i dalje. Kad god pokušam da na njega odgovorim, odgovaram sa stanovišta onoga što ja jesam. Jedno ipak znam: pitanje postavlja odgovor. Sve dok pitam, znam da je odgovor tu, da se bori da progovori na način koji ću konačno razumeti.

Znam i to da pisana reč nije u stanju da obuhvati onu celovitost-u-neprestanom-menjanju svesne ženskosti. Moj um se upinje da pronade baš one reči koje će razjasniti moje misli, kao da bi to moglo da svede njihovo kretanje na nepomičnost. Moje srce nastoji da obuzda svu dionizijsku radost koja ponekad preti da preplavi moju prozu, kao da je bog kome se molim Apolon, dok moje telo u međuvremenu sve spokojno posmatra, uzimajući ovo teoretisanje sa zrnom Sofijine soli. Ona zna da će njeno vreme doći. Njen će čupavi klovn spontano eksplodirati u burlesku ili u igru. Ona obožava igru i uživa u svemu što joj u trenutku rasplamsa imaginaciju. Ponekad je putena Ciganka. Može da ušeta u konvencionalno društvo i da, naprosto bivajući to što jeste, sve prvrne naglavačke. Pošto vidi celinu svega, takozvanu svetlost i tamu, upija i jedno i drugo. Predstave uma i srca u njenom telu postaju stvarne. Kad me je jednom, dok sam se u mraku presvlačila za predavanje koje je trebalo da održim za predikaonicom crkve u Malibuu, golu obasjao blesak čuvarve baterijske lampe, ja sam pred tim prizorom svog bestidnog klovna počela da se previjam od Budinog smeha.

Nekada sam mislila da je Kali, ta neumoljiva indijska boginja – zla. Onda mi je neko ko se bolje od mene razume u indijski panteon ispričao koliko Kali vole oni koji je razumeju. Sama njena tama u stanju je da upije tamu; njen mač odseca ono što je prestalo da bude bitno i brani krhka ljudska bića od sila koje su odveć zastrašujuće da bi se s njima sukobila.

Jer ženska svest je jedna, i kod muškaraca i kod žena, i ona prozaična i ona duhovna: to je duh koji zna ono što zna telo. Duh potvrđuje telo, ne suprotstavlja mu se; duh je neposredan i konkretan, on nije nešto do čega se, kao kod Platona, dolazi dijalektičkim uzlaženjem. „Kako gore, tako dole“ u prevodu znači „kako u glavi, tako i u stomaku“; to dvoje je istovremeno prisutno, a ne dijaloški suprotstavljeno. Paradoks ovog istovremenog prisustva – solarni pleksus u glavi i glava u solarnom pleksusu – odoleva logici proze zahtevajući eliptični skok poezije koji nastoji da obuhvati metafora. U svom uvodu za *Trudnu devicu*, taj sam paradoks nazvala „žabljim sponama“, misleći na žabe koje skaču s lista na list lokvanja.

Za govornicom, kao i bilo gde drugde – ovde, za svojim stolom, na primer, gde pišem dok u 6.43 izlazi sunce – nisam u stanju da neprekidno artikulišem taj sveprisutni paradoks duha kao tela, osim ako, naravno, poput Eve u Rajskom vrtu pre Pada, ne odlučim da svoje predavanje održim u stanju u kojem me je onaj čuvar zatekao. Kako god prerusena, ženskost je uvek gola, u smislu „proziranja“, kako bi skinula veo s nečeg, kako bi raskrinkala to nešto. Apokalipsa znači skidanje vela.

Iščitavajući ove razgovore shvatam da sam ponekad bivala suviše optimistična. Suviše sam nade polagala u spoljašnje događaje kao što su pad Berlinskog zida, raspad Sovjetskog Saveza, pobuna protiv patrijarhalne diktature u Istočnoj Evropi. Potcenila sam tvrdoglavu žilavost s kojom se patrijarhat, po svaku cenu, drži svoje prevaziđene moći. Staljin je bio spreman da istrebljuje do potpunog uništenja. Hitler je bio spreman da uništi čitav svet samo da se taj svet ne otrgne njegovoj vladavini. Ono što je počelo kao neurotičan poriv za moći, pod pretnjom poraza se pretvorilo u psihozu. U današnjem svetu primere takvog ponašanja vidimo u građanskim i međunarodnim ratovima. A vidimo ih i kod pojedinaca.

Patrijarsi, muškarci i žene koji nemaju pristup svesnoj ženskosti, zaključani su u kompleksu majke koji ih čini slepim

i gluvim za sopstveni nesvesni bes. Veruju da imaju žensko osećanje, mada im je slepa odanost Velikoj Majci u bilo kom obliku – Države, Crkve, Korporacije, Univerziteta – presekla vezu sa sopstvenim unutrašnjim vrednostima. Ispod takvog nedostatka povezanosti s dušom kriju se nesvesne projekcije čiji intenzitet može biti dijaboličan. Ljutnja brzo iskipi u bes, nepoverenje u prezir. (Euripidove *Bakhe* pokazuju nam šta u ime božanskog gneva može da učini ženski bes.) Pojedinci čiji je ego urušen i zbunjen usled haosa izazvanog kolapsom struktura lako mogu da podlegnu opsednutosti nesvesnim silama. Iako i dalje imam vere u božansku svrhu, sve me više otrežnjuju dubine nesvesnog koje tek treba savladati i unutrašnja snaga koja je neophodna da bi im se odolelo. Nije li nezamislivo to što se 1992. godine tako čvrsto držimo društvenog poretka koji zapravo ozakonjuje naše vlastito uništenje?

Dok listam ove razgovore, čujem kako neki moji čitaoci govore: „Zašto da gubim vreme baveći se svojim snovima kad mogu da ostanem bez posla? Zašto da se prepuštam čitanju o duši dok mi se brak raspada? Zašto da se bakćem mrtvim idejama kad jedva uspevam da platim ratu kredita?“

Poenta je u tome da istinski uzrok našeg bolnog, teskobnog stanja može biti upravo gubitak veze s dušom, gubitak veze s našom ženskošću. Ako nemamo most koji bi nas povezao s nesvesnim dubinama što nas pokreću, naši racionalni pokušaji da popravimo svoju situaciju nisu ništa drugo do hanzaplast na ranu: deluju samo dok ostajemo odsečeni od žive vatre koja gori u nama. Kada ta vatra bukne, naši se hanzaplasti začas pretvore u dim.

Bez promišljanja o svom unutrašnjem svetu postajemo žrtve opšte generalizacije. Tada se patrijarhat brka s muškošću a ženskost se brani istim onim patrijarhalnim sredstvima moći koje tako nemilice ismeva, dok se telo svodi na mašinu koja u svakom trenutku mora besprekorno da funkcioniše. Generalizacije se okamenjuju u fiksacije koje se ne mogu promeniti dokle god smo zaglavljani u izbegavanju, dok

mesečarimo kroz život ne uspevajući da napravimo razliku između svojih tegoba, propuštajući da imenujemo laž, podbacujući u prepoznavanju vulkanske strasti što tinja u nama.

U *Tibetanskoj knjizi mrtvih*, oni koji stupaju u bardo moraju najpre biti ubeđeni da su mrtvi. Tomas S. Eliot u *Pustoj zemlji* (1922) baca svetlo na šuplje, bezvredno društvo koje živi u pustinji bez vode. U svom *Kraju partije* (1958), Samjuel Beket stvara kraljevstvo od jednog kvadratnog metra gde stoluje slepi patrijarh koji tiraniše svog roba, iako obojica znaju da im opstanak zavisi od onog drugog. To je bezizlazna situacija. U oba slučaja, jedina nada u spasenje leži u svesti koja svedoči o njihovom stanju. Bez te objektivne svesti, i bez sposobnosti povezivanja s unutrašnjom dinamikom, ne može biti ni svesne ženskosti ni svesne muškosti.

U ovim razgovorima nekoliko puta pominjem Memorijal vijetnamskim veteranima autorke Maje Lin, koji je za samo deset godina nakon svečanog otkrivanja postao jedna od najobožavanijih ikona Amerike. Neprestano ga dodiruju ljudski prsti koji, slovo po slovo, miluju 58.183 imena što ih on čuva kao svetinju. (To me podseća na ruske ikone Bogorodice koje su, u nekim ranijim vremenima, primale istu vrstu ljubavi.) Ruke koje dodiruju crni granit što poput ogledala odbija svetlost, prsti koji prate trag slova voljenog imena, jesu Reč koja je postala telo. Mesto našeg delovanja sada je ono koje mi kao ljudska bića na ovoj planeti nikada pre nismo naseljavali. To mesto bih opisala kao prirodu, shvaćenu kao svesna materija ili svesna ženskost. Otelovljenje te svesti, po meni, nigde nije upečatljivije predstavljeno nego u ljudskoj ruci što miluje voljeno ime, vaskrsavajući ono što je žrtvovano starom poretku u novi život, novu svest.

Komentarišući mandalu čiji je centar prazan, Jung je rekao da je taj centar u novoj eri, eri u koju smo sada stupili. Mi smo taj promatrajući centar mandale koja se sada vrti unutar ljudske svesti dok se svesnost širi kako bi obuhvatila celu planetu. Planeta je mandala čije smo središte mi, čije je središte svesnost koju joj mi donosimo.

Suvišno je i reći da to „mi“ u središtu globalne mandale nije onaj neizbavljeni patrijarhalni ego koji vlada planetom otkad su ljudi otkrili da je ona kugla. Mi koji živimo u središtu te mandale podjednako smo i ženskog i muškog pola, ujedinjeni u partnerstvu jednakih. Ta unija, o kojoj sam govorila u ovim razgovorima, prevazilazi gramatički rod a da ga pritom ne negira; rod je diferencirana manifestacija jedinstva koje ga prevazilazi. Nazvati to „mi“ u središtu – s njegovim primitivnim asocijacijama – „androgini“, ne odgovara onome što kao svesna bića sada jesmo i što ćemo kao građani sveta postati; bolje razumevanje, može biti, leži u konceptu ljudskog identiteta koji se osvešćuje kroz prepoznavanje drugosti – ne drugosti kao tuđeg drugog, već drugosti kao instrumenta za prepoznavanje njega samog. Ženskost je instrument prepoznavanja muškosti, baš kao što je i muškost instrument za prepoznavanje ženskosti. Jedno je prisutno u drugom kao instrument same svesnosti.

Razgovori i tekstovi u ovoj knjizi posvećeni su, na brojne načine, upravo izranjanju te svesnosti i kod muškaraca i kod žena. Sopstvo koje se kroz rad pojedinaca beskrajno diferencira, sve nas ujedinja u globalnu zajednicu života koju tek sada počinjemo potpuno da otkrivamo.

Marion Vudman
Toronto

Izrazi zahvalnosti

Preduzeto je sve što je potrebno da se obezbedi dozvola vlasnika autorskih prava za objavljivanje svih razgovora i tekstova u ovoj knjizi. Marion Vudman i „Iner siti buks“ zahvaljuju na svim odobrenim dozvolama.

Originalni izvori i sagovornici navedeni su u fusnotama. Može biti da se, zbog uredničkih sklonosti, navedeni razgovori ne pojavljuju tačno onako kako su izvorno objavljeni.

1.

Anoreksija, bulimija i zavisnost¹

Umetnica Marta Grejam je jednom rekla: „Telo ne laže.“ Kao neko ko je više od devedeset godina u pokretu, najistaknutija američka balerinalkoreograf zna sve o bogatim izrazima tela. Ali to bi i mi trebalo da znamo. Štaviše, što pažljivije budemo osmatrali sve svoje bolove i slabosti, to će nas više zapanjivati teskobne istine koje oni pokušavaju da nam prenesu.

Proteklih šest godina, analitičarka iz Toronta Marion Vudman istražuje neke od najupornijih savremenih bolesti, od alkoholizma do anoreksije. Nedavno je Taritaunu ispričala šta ove razorne bolesti govore o našem načinu života, opasno odvojenom od tela.

Taritaun: Zašto danas svedočimo ovako zapanjujućem skoku problema s poremećajem ishrane?

Marion Vudman: Anoreksija i bulimija se javljaju češće zato što su se žene više nego ikad udaljile od svojih tela. To stvara dubok unutrašnji bes koji se prenosi s generacije na generaciju.

Verujem, ipak, da bi bolesti poput anoreksije, koje nipošto nisu zlo, mogle biti sredstvo isceljenja na širokoj osnovi samo kada bismo uspeli da shvatimo njihovu poruku.

¹ *The Tarrytown Letter*, br. 54 (dec. 1985 – jan. 1986). Razgovor vodila urednica Sali van Vagenen Kil.

Hrana predstavlja majčinu negu, i kada je odbijamo, kao što to čini anoreksična osoba, odbijamo sâm život. Žene su danas primorane da se suoče sa sopstvenom željom za smrću, što je upravo ono što moramo da učinimo na globalnom nivou. Istina je da idemo ka uništenju zato što naša kultura ne poštuje Zemlju, kao ni žensku kreativnost.

Mlade žene koje pate od anoreksije zapravo imaju više sreće nego gojazne utoliko što se one sa svojom željom da umru suočavaju; gojazne žene obično do menopauze izbegavaju upozorenja koja im telo šalje. A onda postaju zarobljenice u oklopu tog tela i očajnički istrajavaju na svom neproživljenom životu.

Taritaun: Kako je to naše odbacivanje tela povezano s našim odbacivanjem ženskosti?

Marion: Sva materija je ženskog pola. Na tom su nivou muška tela otelovljenje ženskosti isto koliko i ženska. U svemu tome izvanredna je činjenica da materija sada postaje svesna. Žene uznemireno dolaze do spoznaje: „Mrzim svoje telo!“, dok je muškarci ospoljavaju kao vapaj: „Boli me!“

Materija mnoge ljude primorava da postanu svesni njene svetosti. Otud ove pošasti od bolesti, kao poruke koje nam šalju bogovi.

Taritaun: Šta možemo da naučimo iz poremećaja ishrane?

Marion: Anoreksija i bulimija nam poručuju da su nam duše gladne. Poručuju nam i da se previše oslanjamo na ono što nam se zbiva u glavama, kao da smo presečeni negde u visini vrata. Živimo život kao predstavu. U telu nema ego centra, ne postoji „ja“ koje oseća i spoznaje stomakom. I zato se žalimo da nemamo *doživljaj* sopstvenog života.

Ljudi koji su zavisnici od hrane – ili čak od alkohola i droge – užasno se plaše tela i stvarnosti. Čitav njihov život može biti maska koju nose kako bi izašli na kraj sa spoljašnjim

svetom. Umesto da reaguju na osnovu svojih vrednosti, njihov prvi odgovor glasi: „Kako da se dopadnem u ovoj situaciji?“

Zavisni su oni i od kontrole i savršenosti. Toliko se trude, svakoga dana, da budu efikasni, a kada dođu kući nastane pakao od prejedanja, odlazaka na žurke, opijanja ili praktikovanja nekog demonskog rituala. Taj porok savršenosti je veliki problem naše kulture.

Taritaun: Kako se on manifestuje?

Marion: Ako misliš da moraš da budeš savršeni sin ili savršena kćerka, besomučno ćeš goniti sebe da to ostvariš. To je zapravo želja za smrću, a ne za životom: život se pretvara u savršenu i beživotnu strukturu.

Takve ljude snaga volje može dugo da održava i vodi, ali samo ako su u stanju da trče dovoljno brzo i ako je telo dovoljno snažno – no telo će se na kraju ipak srušiti od umora jer princip moći ubija sam život.

Taritaun: Kada vam ljudi dolaze po pomoć?

Marion: Obično tek kada postanu očajni i najzad se osete primorani da čuju šta im govori njihova bolest. Sve dotle, telo kao da živi vlastitim nezavisnim životom, a kada ono oboli, osećaju se žrtvom njegovih simptoma.

Istina je da oni umiru od gladi za unutrašnjim životom. Štaviše, poremećaji ishrane često nemaju mnogo veze s brojem unetih kalorija. Mnoge gojazne žene, na primer, zapravo jedu manje od mršavih. Problem može biti to što se blokirana energija pretvara u salo. Na terapiji pokušavamo da otkrijemo zašto.

Taritaun: Šta obično blokira život?

Marion: Dubok nesvestan strah i bes koji sežu sve do najranijeg detinjstva. Pošto naše majke nisu mogle da vole same

sebe kao potpuna, celovita ženska bića, nisu mogle da vole ni nas kao ženska bića. Stoga je naš strah arhetipski, čudovišan.

Imamo izuzetno jak osećaj da je nešto u nama zatvoreno, napušteno. To je naše vlastito Sopstvo, naša vlastita duša.

Taritaun: Naša tela su, dakle, poput napuštene dece?

Marion: Baš tako. Taj osećaj napuštenosti može sezati i u vreme pre rođenja, u vreme provedeno u materici. Često su deca čije su majke pokušale da prekinu trudnoću, da abortiraju, traumatizovana strahom da će biti uništena.

Abortus, međutim, može biti i figurativan. Roditelj može „voleti“ dete, ali bi ta ljubav mogla biti uslovljena.

Majka koja pokušava da od deteta napravi umetničko delo ne može da prihvati njegovu nagonску stranu – tu živu organsku stranu „koja povraća i piški“ – jer ne može da prihvati sopstveno telo. Zato je i dete odvojeno od svog tela.

Taritaun: Kako se ljudi nose sa takvim odbijanjem?

Marion: Hrana simbolizuje Majku. Bulimična osoba toliko očajnički želi Majku da je naprosto proždire. Ali čim joj se ona nađe u stomaku, ne može da je asimiluje, i stoga povraća. Anoreksična osoba odbija i odbacuje Majku sve dok nedostatkom unutrašnje hrane ne satire samu sebe.

Telo je nalik na pomno razrađenu metafora. Neko može biti u stanju da oseti ukus hrane ali ne i da je proguta, kao anoreksičar, ili može da je proguta ali ne i da je integriše, kao bulimična ili gojazna osoba.

Taritaun: Kako postupate u tom slučaju?

Marion: Morate da proniknete u značenje gladovanja, da saznate čega je to duša gladna, kako biste je nahranili.

Zavisnik pokušava da popuni neku užasnu prazninu u sebi. Ali to je duhovna, a ne fizička praznina.